

Muntvondst uit Woerden 1972

Wie in NUMIS op Woerden zoekt vindt 383 resultaten. Daarvan zijn 181 Romeinse munten. Gezien de ligging aan de Neder Germaanse Limes is dat begrijpelijk. Maar ook uit de Tachtigjarige Oorlog en Bourgondische periode zijn muntvondsten bekend. Woerden heeft op numismatisch gebied nooit een grote rol van betekenis gespeeld. In de jaren 1575 en 1576 zijn er tijdens het Spaanse beleg noodmunten aangemaakt en in de 19e eeuw waren er nog wat zinken gevangenismunten in gebruik, maar dat is het ook wel. Er zijn echter eind 20e en begin 21e eeuw wel enkele spectaculaire muntvondsten gedaan. Wie zoekt op munten uit Woerden stuit meteen op de gouden Romeinse Trajanus munt, nu een topstuk in de RMO collectie. Er zijn Woerdense schatvondsten bekend uit 1968, 1972, 1988, 2005 en de meest recente in 2019. Daarnaast zijn er nog veel losse vondsten gedaan van met name Romeinse munten tijdens de opgravingen in het centrum van Woerden tussen 2002 – 2004. In dit artikel worden de afzonderlijke muntvondsten in chronologische volgorde waarin ze ontdekt zijn beschreven. Enkele vondsten zijn al in eerdere publicaties gedeeltelijk besproken, maar worden in dit artikel uitvoeriger beschreven. De vondsten 2005 en 2019 zijn nog niet volledig beschreven en worden (nog) niet meegenomen. In de Muntkoerier van januari is de muntvondst van 1968 behandeld, in dit nummer gaan we verder met de vondst uit 1972.

Overzicht van de vondsten

Vondstjaar	Begin	Jongste / TPQ	Karakterisering
1968	1574	1594	Tachtigjarige Oorlog (1568–1648)
1972	1384	1425	Bourgondische Nederlanden (1384-1482)
1988	1634	1670	Frans Hollandse Oorlog (1672-1679)
< 2002 - 2004	ca 40 v. Chr.	ca 390 n. Chr.	Romeins verblijf in castellum Laurium (ca 40-400 n. Chr.)
2005	1384	1420	Bourgondische Nederlanden 1384-1482)
2019	1434	1575	Tachtigjarige Oorlog (1568–1648)

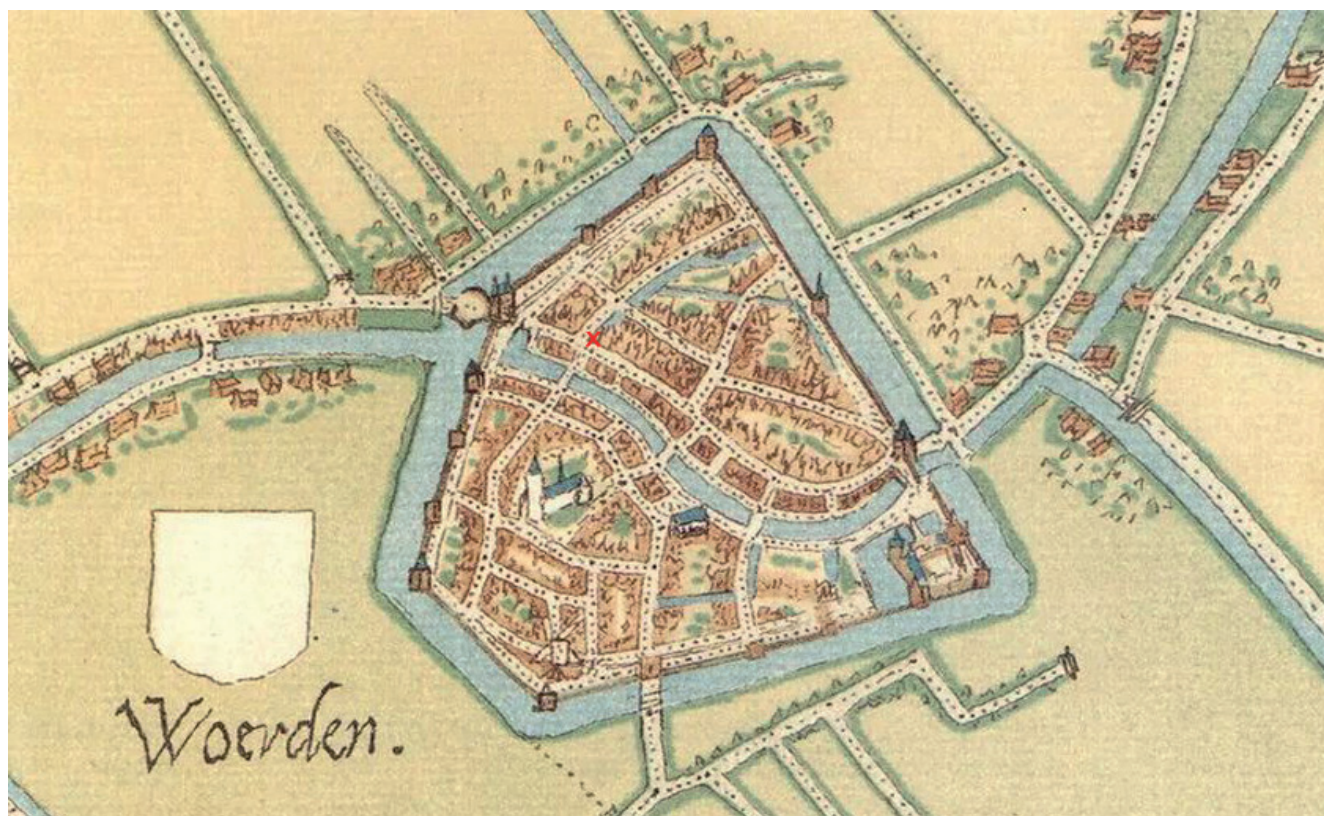
1972 Bourgondische muntschat

Tijdens grondwerkzaamheden voor de bouw van de Nederlandse Middenstandsbank (NMB) op de hoek van Voorstraat 19 en de Jan de Bakkerstraat te Woerden, waar voorheen De Gruyter N.V. gevestigd was, werd op 8 juni 1972 door Joop Steenkamer, werknemer van aannemers-bedrijf Van Staveren, een kannetje met munten gevonden.¹ Door een dragline werd een grote platte steen weggetrokken. Onder deze steen kwam een diep gat tevoorschijn dat bij nader inzien een waterput bleek te zijn. Op ongeveer een meter diepte liep een smalle richel, waarop een kruikje stond. Het kruikje, een Jacoba kannetje, voelde vrij zwaar aan en omdat men er niets uit kon krijgen heeft men het kapot geslagen. Er kwamen enkele klompen geoxideerd metaal en twee goudkleurige schijfjes uit.

Van Staveren melde de vondst bij het stadhuis en van hieruit werd weer contact opgenomen met de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek te Amersfoort en het Koninklijk Penning Kabinet. De vondst is vrij snel voor reiniging en determinatie aan het KPK aangeboden. Daar is de vondst in twee gedeelten gereinigd, namelijk het stuk dat in de hals van de kruik had gezeten en het overige gedeelte. Men deed dit om

de sluitdatum te bepalen (TPQ = terminus post quem) en om vast te stellen of alle munten tegelijk in de kruik waren gedaan of verdeeld waren over een wat langer tijdsbestek. Dat laatste was inderdaad het geval zodat de conclusie getrokken kan worden dat het als 'spaarpot' had gediend. De TPQ van het bovenste deel bleek 1424 en van de buik van het kannetje tussen 1384 en 1424.

Na reiniging van de door corrosie sterk aan elkaar geklitte en geoxideerde munten kwamen er in totaal 366 zilveren en twee gouden Middeleeuwse munten uit. Later zijn hier nog drie munten aan toegevoegd welke bij het kapot slaan van het kannetje waren los geraakt en die als showmateriaal zijn gebruikt zodat het totaal op 371 munten komt.² De kwaliteit van de munten was over het algemeen vrij redelijk, al was er wel een klein aantal munten wat ingevreten en een aantal waarvan een gedeelte van de rand was afgebrokkeld. De vondst is door van Gelder beschreven in De Geuzepenning³ en uitvoerig in het JMP 58/59.⁴ Ook in het blad Heemtijdinghen van de Woerdense historische vereniging is deze vondst aan de orde geweest.⁵ In de vondst bleken maar heel weinig munten te zitten welke ouder waren dan twintig jaar voor verberging, het merendeel was zelfs niet ouder dan 15 jaar.

Woerden getekend door Jacob van Deventer in opdracht van Philips II in 1545. X = Voorstraat 19.

De schat bevat globaal de volgende soorten:

1. de grote meerderheid, 221 stuks (59,6%), bestaat uit door de hertogen van Bourgondië in Vlaanderen geslagen munten: botdragers van Philips de Stoute, braspenningen van Jan zonder Vrees en kromstaarten van Philips de Goede
2. Holland zelf is veel minder ruim vertegenwoordigd, met 57 stuks (15,36%), voornamelijk leeuwen van Willem VI en tuinen 'met de lopende leeuw' van Jan van Beieren
3. een derde belangrijke groep wordt gevormd door Henegouwse en Brabantse munten: tuinen van het oorspronkelijke type met de leeuw binnen een omheining en drielanders, totaal 70 stuks (18,86%);
4. uit andere Nederlandse gewesten zijn weinig stukken afkomstig. Daaronder bevinden zich echter wel enkele zeldzaamheden: een Namense naslag van de Vlaamse braspennings, een nog steeds raadselachtige tuin waarvoor zowel Marsum in Friesland als Marche in Luxemburg als productieplaats zijn voorgesteld en een te Anholt door Gijsbert van Batenburg geslagen imitatie van een Hollands 'leeuwken' dat tot nu toe slechts uit een ertegen gericht verbod van de stad Utrecht bekend was;
5. de schat bevat één niet Nederlandse munt namelijk een goudgulden van Keulen geslagen in 1423 of 1424. Dit is tevens de sluitmunt van deze vondst.

De schat is vermoedelijk rond 1425 afgesloten en wel gezien de volgende feiten;

- de jongste stukken zijn enigszins afgesleten Hollandse tuinen van Jan van Beieren, geslagen te Dordrecht tussen 1422 tot 1425
- er zijn geen kromstaarten van Vlaanderen, Holland en Brabant aangetroffen die geslagen zijn in 1427 en 1428. De vroegere typen zijn wel aanwezig.
- de sluitmunt is van 1424
- Vlaanderen is duidelijk het meest vertegenwoordigd. Dit is op zich niet zo vreemd omdat Vlaanderen in die tijd nog steeds de toon aangaf en haar munt productie bijzonder groot was

Jacoba van Beieren wist in 1425 op spectaculaire wijze uit de Gentse gevangenis te ontsnappen door zich als man te verkleeden en zette de strijd vanuit de regio Gouda-Oudewater-Schoonhoven voort, maar zonder resultaat. Uiteindelijk werd ze in 1428 gedwongen om met het verdrag 'de Zoen van Delft' vrede te sluiten met Filips de Goede en haar aanspraken te laten varen. Ook een laatste daad van verzet - een huwelijk met de invloedrijke edelman Frank van Borselen - veranderde de situatie niet. Ze trok zich terug op kasteel Teylingen bij Sassenheim, waar ze in 1436 stierf aan tuberculose. Mogelijk is de strijd, die na de dood van Jan van Beieren in januari 1425, om zijn bezit plaats vond tussen Jacoba van Beieren en Philips de Goede, er de oorzaak van geweest dat de munten niet meer tevoorschijn zijn gehaald. De schat kan dan van een (gesneuvelde) medestander van Jacoba zijn geweest.

Muntvondst uit Woerden 1972

NUMIS	autoriteit of opdrachtgever	vowerp	begin	eind	aantal
1059322	Reinoud IV (1402-1423)	blank	1402	1423	6
1059323	Philips de Stoute (1384-1404)	botdrager	1384	1404	10
1059324	Jan IV (1415-1427)	braspenning	1415	1427	9
1059325	Philips	braspenning			3
1059326	Willem II	braspenning			1
1059327	Jan zonder Vrees (1404-1419)	braspenning	1404	1419	16
1059328	Jan IV (1415-1427)	drieland	1415	1427	4
1059329	Jan IV van Brabant (1418-1427)	drieland	1418	1427	17
1059330	Philips	drieland			1
1059331	Jan van Beieren (1389-1418)	dubbele griffioen	1389	1418	1
1059332	Willem VI (1404-1417)	dubbele leeuw	1404	1417	1
1059333	Frederik	dubbele plak			1
1059334	Jan van Beieren (1389-1418)	griffioen	1389	1418	1
1059335	Albrecht van Beieren (1389-1404)	groot	1389	1404	1
1059336	Willem V (1345/1354-1389)	groot	1345	1389	1
1059337	Jan van Beieren (1389-1418)	groot	1389	1418	1
1059338	Diederik II van Meurs (1414-1463)	gulden	1414	1463	1
1059339	Philips de Stoute (1384-1404)	halve botdrager	1384	1404	14
1059340	Jan zonder Vrees (1404-1419)	halve braspenning	1404	1419	8
1059341	Jan IV (1415-1427)	halve drieland	1415	1427	5
1059342	Jan van Beieren (1389-1418)	halve griffioen	1389	1418	3
1059343	Frederik	halve kromstaart			1
1059344	Jan zonder Vrees (1404-1419)	halve kromstaart	1404	1419	1
1059345	Philips de Goede (1419-1467)	halve kromstaart	1419	1467	14
1059346	Gijsbert II van Bronkhorst (1407-1429)	halve leeuw	1407	1429	1
1059347	Willem VI (1404-1417)	halve leeuw	1404	1417	6
1059348	Lodewijk I (1322-1346) / Lodewijk II (1346-1384)	halve plak	1346	1384	1
1059349	Philips de Stoute (1384-1404)	jangelaar	1384	1404	1
1059350	Frederik	kromstaart			1
1059351	Jan zonder Vrees (1404-1419)	kromstaart	1404	1419	19
1059352	Philips de Goede (1419-1467)	kromstaart	1419	1467	131
1059353	Willem VI (1404-1417)	leeuw	1404	1417	30
1059354	Lodewijk I (1322-1346) / Lodewijk II (1346-1384)	leeuwengroot	1346	1384	1
1059355	Lodewijk I (1322-1346) / Lodewijk II (1346-1384)	plak	1346	1384	3
1059356	Willem VI (1404-1417)	schild	1404	1417	1
1059357	Gijsbert II van Bronkhorst (1407-1429)	tuin	1407	1429	1
1059358	Jan IV (1415-1427)	tuin	1415	1427	1
1059359	Willem VI (1404-1417)	tuin	1404	1417	6
1059360	Jan IV van Brabant (1418-1427)	tuin			10
1059361	Jacoba (1417-1433)	tuin			17
1059362	Jan van Beieren (1418-1425)	tuin	1418	1425	15
1059363	Jan van Beieren (1418-1425)	tuin "Marche"	1418	1425	1
1108988	Willem VI (1404-1417)	dubbele leeuw	1404	1417	1
1108989	Jan van Beieren (1389-1418)	griffioen	1389	1418	1
1108990	Lodewijk I (1322-1346) / Lodewijk II (1346-1384)	halve plak	1346	1384	1
1108991	Lodewijk I (1322-1346) / Lodewijk II (1346-1384)	leeuwengroot	1346	1384	1

Overzicht van de munten opgenomen onder NUMIS 1034449

Muntvondst Woerden 1972

	Muntsoort	Aantal	Referenties	
			Gaillard	DdP
<i>Graafschap Vlaanderen</i> Lodewijk van Male (1346-1384)	leeuwengroot	2	221	
	halve plak	3	225	
	plak	2	227	
Philips de Stoute (1384-1419)	jangelaar	1		7.13
	botdraager	10		8.18
	halve botdrager	14		8.19
Jan zonder Vrees (1404-1419)	braspenning	16		10.26
	halve braspenning	8		10.27
	kromstaart	19		11.31
	halve kromstaart	1		11.32
Philips de Goede (1419-1467)	kromstaart	131		11.35
	halve kromstaart	14		11.36
<i>Graafschap Henegouwen</i>			Chalon	
Willem IV (1404-1417)	tuin	6	137	
Jacoba van Beieren (1417-1428)	tuin	17	143	
Jan IV van Brabant (1418-1427)	tuin	10	154	
	drielanders	17	148	
<i>Graafschap Ligny en St. Pol</i>				
Philips van Brabant (1415-1430)	braspenning	3	RN 1890-78	
	drielanders	1	DeWitte 452	
<i>Graafschap Namen</i>				
Willem II (1391-1418)	braspenning	1	De Mey 232	
<i>Hertogdom Brabant en Limburg</i>			DeWitte	
Jan IV (1415-1427)	braspenning	9	443	
	tuin	1	444	
	drielanders	4	446	
	halve drielanders	5	447	
<i>Bisdom Luik</i>			Chalon	
Jan van Beieren (1389-1418)	dubbele griffioen	1	288	
	griffioen	2	290	
	halve griffioen	3	291	
<i>Graafschap Holland en Zeeland</i>			vdChijs	
Willem V (1350-1389)	groot	1	6-25	
Albrecht (1389-1404)	groot	2	7-8	
Willem VI (1404-1417)	gouden schild	1	5-4	
	dubbele leeuw	2	8-4	
	leeuw	30	8-5	
	halve leeuw	6	8-6	
Jan van Beieren (1420-1425)	tuin	15	12-11 en 12	
	?, tuin	1	JMP 1921,24	
<i>Bisdom Utrecht</i>			vdChijs	
Frederik van Blankenheim (1393-1423)	dubbele plak	1	13-6	
	kromstaart	1	30-2	
	halve kromstaart	1	14-4	
<i>Hertogdom Gelre</i>			vdChijs	
Reinald IV (1402-1423)	blank	6	9-14	
<i>Heerlijkheid Batenburg en Anholt</i>			Roest	
	tuin	1	14	
	halve leeuw	1	-	
<i>Aartsbisdom Keulen</i>				
Diederik van Meurs (1414-1463)	goudgulden	1	Noss 291	

Tabel x – Verdeling van de munten en de referenties

Muntvondst uit Woerden 1972

De samenstelling per landstreek is als volgt:		
landstreek	aantal	%
Vlaanderen	221	59,6
Henegouwen	50	13,5
Ligny en St. Pol	4	1,08
Namen	1	0,27
Brabant en Limburg	19	5,12

landstreek	aantal	%
Luik	7	1,88
Holland en Zeeland	5	1,35
Utrecht	58	15,6
Gelderland	3	0,81
Batenburg en Anholt	2	0,54
Keulen	1	0,27

De Nederlandse Middenstandsbank te Woerden werd op 6 juni 1973 officieel geopend. De directie van de bank kwam op het briljante idee om in de buitenmuur van het bankgebouw, aan de Jan de Bakkerstraat, een vitrine aan te brengen en daarin een aantal van de bij de vondst tevoorschijn gekomen munten tentoon te stellen.

MUNTEN IN DE VITRINE VAN DE NEDERLANDSE MIDDENSTANDBANK			
politieke staat	autoriteit of opdrachtgever	voorwerp	aantal
Graafschap Vlaanderen	Lodewijk van Male	plak	2
	Philips de Stoute	botdrager	2
	Philips de Stoute	halve botdrager	2
	Philips de Stoute	Jangelaar	1
	Jan zonder Vrees	braspenning	2
	Jan zonder Vrees	halve braspenning	2
	Philips de Goede	kromstaart	60
	Philips de Goede	halve kromstaart	2
	Graafschap Henegouwen	Jacoba van Beieren	tuin
Jan IV van Brabant		drieland	2
Hertogdom Luxemburg	Jan van Beieren	tuin	1
Hertogdom Brabant en Limburg	Jan IV	halve drieland	2
	Jan IV	tuin	1
	Philips van St. Pol	drieland	1
Bisdom Luik	Jan van Beieren	halve griffioen	2
Graafschap Holland en Zeeland	Willem VI	leeuw	13
	Willem VI	halve leeuw	2
	Willem V	groot	1
	Willem VI	gouden schild	1
Hertogdom Gelre	Reinald IV	blank	2
Bisdom Utrecht	Frederik van Blankenheim	dubbele plak	1
	Frederik van Blankenheim	kromstaart	1
	Frederik van Blankenheim	halve kromstaart	1

Volgens de Monumentenwet behoort de helft van de muntvondst aan de vinder en de andere helft aan de eigenaar van de grond, in dit geval de NMB. In november 1979 zijn 147 munten uit deze schatvondst aangeboden in de prijslijst van de NMB en in mei 1981 nog eens 45 exemplaren welke in eerste instantie door de bank behouden waren voor tentoonstellings doeleinden. Totaal heeft de NMB 192 munten aangeboden in twee prijslijsten. Het KPK had in een eerder stadium al twaalf munten geschonken gekregen en het Museum Woerden kreeg 58 stukken.

In de vitrine waren 106 exemplaren tentoongesteld. In de nieuwsbrief van de SHHV⁶ staat dat er een dertiental munten te koop werden aangeboden door de in oprichting zijnde Woerdense VVV, kennelijk met de bedoeling om met de opbrengst van de verkoop de oprichtingskosten deels te financieren. Er staat ook geschreven dat een (deel) collectie munten destijds, bij de openingshandeling van de bank, door de locoburgemeester in een kistje werd aangenomen ten behoeve van het Gemeentemuseum, nu Stadsmuseum. Daar zijn nu de 58 exemplaren te vinden

Muntvondst Woerden 1972

De twaalf munten welke het KPK heeft gekregen:

KPK inv.nr	autoriteit of opdrachtgever	voorwerp	jaar	diameter	gewicht
1973-0460	Jan zonder Vrees (1404-1419)	braspenning	z.j. (1409)		3,425
1973-0461	Jan zonder Vrees (1404-1419)	kromstaart	z.j. (1418)		3,225
1973-0462	Jan zonder Vrees (1404-1419)	halve kromstaart	z.j. (1418)		1,70
1973-0463	Philips de Goede (1419-1467)	kromstaart	z.j. (1419-1467)		3,15
1973-0464	Jan IV van Brabant (1418-1427)	drielanders	z.j. (1418-1427)		2,21
1973-0465	Willem II	braspenning	z.j. (1391-1418)		3,93
1973-0466	Jan IV (1415-1427)	braspenning	z.j. (1415-1427)		3,76
1973-0467	Jan van Beieren (1389-1418)	dubbele griffioen	z.j. (1389)		2,96
1973-0468	Willem VI (1404-1417)	leeuw	z.j. (1411-1414)		2,80
1973-0469	Jan van Beieren (1418-1425)	tuin	z.j. (1422-1425)		2,91
1973-0470	Gijsbert II van Bronckhorst (1407-1429)	halve leeuw	z.j. (1407-1429)	24	1,056
1973-0471	Gijsbert II van Bronckhorst (1407-1429)	tuin	z.j. (1407-1429)	28	1,253

Welke munten uit deze schatvondst zich in Stadsmuseum Woerden bevinden is niet meer te achterhalen. Navraag bij de voormalig directeur van, toen nog het Gemeente Museum Woerden, Nico Noordergraaf, over de verdeling van deze muntvondst en het verblijf van het Jacobakannetje leverde de volgende reactie op: 'Alles nog eens overdenkende, kan ik je vertellen dat het Jacobakannetje met munten al in het museum waren voordat ik daar ben aangetreden en dat was in het jaar 1969. M.a.w. de vondst van het Jacobakannetje met munten zou inderdaad in 1968 geweest kunnen zijn, maar dat weet ik niet zeker. Wel weet ik dat een deel van de 58 munten uit de vondst van 1972 bij die van 1968 zijn gevoegd, voor het oog waren het dezelfde soort munten.' Dat de munten voor het oog op elkaar leken lijkt mij onwaarschijnlijk omdat de

munten uit vondst 1968 te dateren zijn van 1574-1594 en de vondst 1972 1384-1524. Het Jacobakannetje bevindt zich in particulier bezit.

In het maart nummer zullen de twaalf munten die hierboven in de tabel staan uitgebreid beschrijven.

Alle Kussendragers (www.loodjes.nl)

1972

- 1) Woerdense Courant 15-06-1972
- 2) NUMIS 1034449
- 3) Van Gelder, 1972/1973; 167-172
- 4) Geuzenpenning 23-1973; 31-32
- 5) Peters 1973
- 6) Nieuwsbrief SHHV april 2017

Postzegel- en munthandel De Gems

Boerenstraat 2
4201 GB Gorinchem
0183 - 66 09 87
e.van.gemst@degems.nl

In- en verkoop munten en bankbiljetten - www.degems.nl